

1. *Літературознавчий словник-довідник* / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с. 2. *Bercot Martine*, in Verlaine, Poèmes saturniens, – Paris: Le Livre de poche, 1996. – 224 p. 3. *Calas F., Charbonneau D.-R.* Méthode du commentaire stylistique. – Paris: Nathan Université, 2000. – 240 p. 4. *Gardes-Tamine J.* La stylistique. – Paris: Amand Colin, 2005. – 208 p.

Медчук І.В., здобувач,
Донецький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЗНАТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА АНГЛОМОВНОМУ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Проблеми представлення знань розглядаються в теорії дискурсології. У статті визначено особливості енциклопедичних знань в українському та англomовному енциклопедичному дискурсі.

Ключові слова: *знання, лінгвістичні знання, інтерактивні знання, енциклопедичні знання, енциклопедичний дискурс.*

Проблемы знаний рассматриваются в теории дискурсологии. В статье определены особенности энциклопедических знаний в украинском и англоязычном дискурсе.

Ключевые слова: *знания, лингвистические знания, интерактивные знания, энциклопедические знания, энциклопедический дискурс.*

The author examined the problems of presentation knowledge in the theory of discourse. In the article the peculiarities of encyclopedic knowledge are presented in the Ukrainian and English encyclopedic discourse.

Key words: *knowledge, linguistic knowledge, interactive knowledge, encyclopedic knowledge, encyclopedic discourse.*

Проблема особливостей представлення знань у різних видах дискурсу знаходиться у центрі уваги лінгвістів [Скороходько 2006, Smith 1997, Tomlin, Forrest 1997] та розробка окремих питань отримала певне висвітлення, зокрема, онтологічний, аксіологічний і методологічний аспекти знань [Галицька 2009]; репрезентація знань та їх типи [Олейнік 2008, Васильок 2008, Дроздова 2007, Джусупов 2006]; дослідження особливостей лінгвістичних знань на Давньому Сході [Мусорин 2005]; розмежування лінгвістичного та енциклопедичного знання [Вольвачева 2008]. **Актуальність** статті зумовлена необхідністю дослідити український та англomовний. енциклопедичний дискурс з позицій комплексного підходу з урахуванням різних типів знань.

Метою статті є аналіз особливостей представлення знань в українському та англomовному енциклопедичному дискурсі.

Мовні одиниці є одним із засобів репрезентації представлень людської свідомості. Інформація про об'єкти та явища навколишнього світу міститься у мовних значеннях у вигляді квантів знання [Олейнік 2008, 189].

Індивідуально-авторський стиль реалізується і впливає на зміни у мові та мовленні людини, яка є носієм великого об'єму знань, набутих нею у процесі життя. Серед цих знань виділяють [Максимчук 2002, 28-29]:

- 1) знання, сформовані на основі досвіду;
- 2) знання, вироблені у процесі рефлексії;
- 3) знання, отримані за допомогою мови.

В останньому розрізняють власне мовні знання і знання, взяті із текстів. Лише незначна частина індивідуальних знань породжується у процесі рефлексії. Знання частина знань передається через досвід, засвоюється під час безпосередньо практичної діяльності.

На думку В.В.Морковкіна усі знання, якими володіє мовна особистість, у тій чи іншій мірі обумовлені мовою, а сам процес засвоєння рідної мови може розглядатися як залучення до знань, відображених в одиницях і категоріях мови, та здійснюється цілком природним і практично непомітно для людини [Морковкін 1996, 47].

Щодо типів знань, то слід виокремити лінгвістичні, інтерактивні та енциклопедичні.

Лінгвістичні знання – це інформація про лексичні одиниці та їх значення, про референцію, тобто про правила співвідношення мовних одиниць з екстралінгвістичними об'єктами, про правила побудови речень, дискурсу та ін.

Комуніканти повинні володіти відповідною інформацією, щоб доводити до відома один одного енциклопедичну інформацію. Вони повинні знати, як це робити. Тому досить важливим є *інтерактивні знання*. Ці знання включають правила комунікативного обміну, правила, пов'язані з принципом кооперації, ввічливості та інші, які визначають стратегію мовленнєвої поведінки [Славова 1997, 92-93].

Знання – це інформація та сукупність даних, з якими можна виконувати певні операції [Славова 2005, 20]. Енциклопедичні знання визначаються як сукупність інформації певної галузі науки, якою звичайно не володіють пересічні мовці, а лише фахівці. Енциклопедичні знання описують відповідну предметну галузь із максимальною повнотою, точністю й деталізацією [Селіванова 2006, 143]. Для характеристики обсягу знань вводиться опозиція типів концептів: концепт-мінімум, концепт-максимум й енциклопедичний додаток. Останній доповнює концепт-максимум за рахунок поглиблення й деталізації професійних знань. У системах штучного інтелекту енциклопедичні знання ототожнюються з фоновими знаннями як інформацією про дійсність, довкілля, світ, зовнішні контексти актуалізованих ситуацій. Енциклопедичні знання застосовуються поряд із мовними знаннями, суттєво розширюють можливості моделей розуміння текстів, сприяють усуненню неоднозначностей природної мови [Селіванова 2006, 144].

При аналізі енциклопедичного дискурсу звернемо увагу на ті його риси, які відображають особливості знань у його реалізації. Теоретичний твір виступає членованою єдністю [Різун, Мамалига та ін. 1998, 297], якій притаманні певні характеристики, що відносять його до певного стилю. Так, словниковій статті притаманні специфічні риси наукового стилю, який характеризується логічним, систематизованим, стислим, системним викладом матеріалу, позбавленим емоційності й амбіційності, відповідним та

ретьельним добором лексики для відображення наукових концепцій, гіпотез, теорій і поглядів у письмовій (монографії, словники, енциклопедії та ін.) чи усній формі (наукові конференції, симпозиуми, круглі столи та ін.).

Науковий апарат включає в себе термінологію і термінологічну абrevіатуру, наукові джерела – об'єкти дослідження, а також систему посилань на них, систему міжтекстової взаємодії (цитати, ретроспективні відсилання, бібліографічні посилання), опис науково-го дослідження, іконографічні засоби [Лаврентьєва 2005, 91]:

Нижченаведені статті ілюструються загальноприйнятими скороченнями (*O.*; *див. 3 знач.; n.*; *e.g. tests*), уточненнями (“*добре – нейтрально (байдуже) – погано*”; *емоційну, що виходить із почуттів (приємний/неприємний)*; *e.g. observations, ratings та ін.*), а також посиланнями на додаткові наукові джерела (*Further reading Popham 1975; Johnson 1989*) з метою розширити та поглибити фонові знання читача, ввести його в достовірний інформаційний простір та надати якнайширше коло інформації про поняття „*оцінка*” та ‘*evaluation*’.

Оцінка – 1) складник конотативного компонента семантичної структури мовної одиниці, який репрезентує носіїв мови до позначеного за абсолютною шкалою „добре – нейтрально (байдуже) – погано” і відносною шкалою „краще – так само добре – так само нейтрально – так само погано – гірше”. *O.* може формувати й денотат значення слова, що створює суперечність у розгляді денотата й конотата.

2) Текстова категорія, підпорядкована інформативності, яка виражає ставлення адресанта (автора), його функції у тексті, дійових осіб, імовірного реального чи модельованого авторською свідомістю гіпотетичного читача до описуваних подій, явищ, осіб, їхньої поведінки за абсолютною шкалою «добре – нейтрально (байдуже) – погано» і відносною шкалою «краще – так само добре – так само нейтрально – так само погано – гірше» з урахуванням інших різновидів аксіологічної модальності (див. 3 знач.) Текстова категорія *O.* властива не лише художньому тексту й має певні маркери в текстах різних функціональних стилів.

3) Різновид модальності висловлення, який відображає аксіологічний план ситуації, позначеної повідомленням, тобто ціннісну орієнтацію мовця щодо інтеріоризованої події. Грунтується на логічному зв'язку аксіологічної модальності, який виокремлюється модальною логікою. Дослідники виділяють такі типи оцінок: раціональну (утилітарну, нормативну, телеологічну); логічну (епістемічну, деонтичну); емоційну, що виходить із почуттів (приємний/неприємний); естетичну, що є реакцією на дійсність за допомогою операторів прекрасне / потворне; етичну, яка встановлюється відповідно до норм моралі (моральний/аморальний); сенсорну, що базується на відчуттях людини; кількісну, що характеризує міру, обсяг предмета, ознаки і т. ін. [Селіванова 2006, 438-439].

evaluation n

in general, the systematic gathering of information for purposes of decision making. Evaluation uses both quantitative methods (e.g. tests), qualitative methods (e.g. observations, ratings (see RATING SCALE)) and value judgments. In LANGUAGE PLANNING, evaluation frequently involves gathering information on patterns of language use, language ability, and attitudes towards language. In language teaching programmes, evaluation is related to decisions to be made about the quality of the programme itself, and decisions about individuals

in the programmes. The evaluation of programmes may involve the study of CURRICULUM, OBJECTIVES, materials, and tests or grading systems. The evaluation of individuals involves decisions about entrance to programmes, placement, progress, and achievement. In evaluating both programmes and individuals, tests and other measures are frequently used.

see also **FORMATIVE EVALUATION**

Further reading Popham 1975; Johnson 1989 [Longman 1995, 130].

Наукові знання, які є безвідносними до людських інтересів, максимально позбавлені чуттєвої конкретності та логічно обгрунтовують ті чи інші положення, є складовими енциклопедичного дискурсу. Наукові знання носять чисто теоретичний характер дослідження певних аспектів у науці.

Автором виступає науковець, який представляє у статті дослідження науковий факт, проблему, гіпотезу, концепцію, теорію. Аналіз автором інформації для написання статті дозволяє екстраполювати отримані відомості для створення нових статей. Зокрема, автори статей „ареальна лінгвістика” та ‘areal linguistics’ у першу чергу звернули увагу на такі особливості мовної картини світу, як „територіальне поширення певних мовних явищ різних рівнів, їхню міжмовну й міждіалектну взаємодію і фіксує ці закономірності шляхом картографування” [Селіванова 2006, 36]. Тому варто зазначити, що саме ця мовна і культурна проблема у першу чергу потребує висвітлення.

Важливою умовою аналізу наукового тексту є наявність значної за своїм обсягом вибірки [Александрова 1984, 83]. Створюючи текст, автор проводить селекцію знакових форм і відбирає ті з них, котрі, по-перше, максимально повно й адекватно відображають і виражають задум, а по-друге – максимально відповідають „типу” реципієнта, входять у його знакову систему і змістовий код, що і дозволяє останньому сприймати і розуміти текст [Серажим 2003, 63].

Таким чином, реалізація енциклопедичних знань як одного із типів комплексу знань в енциклопедичному дискурсі найефективніше проходить з іншими двома підвидами знань – лінгвістичні та інтерактивні (згідно класифікації В.В. Богданова). Систематично знання є „продуктом живлення” для автора та читача, які користуються ними у різній мірі. Перспективним напрямком нашого дослідження є визначення особливостей взаємодії енциклопедичних знань з іншими видами знань у межах енциклопедичного дискурсу.

1. Александрова Л.Н. Лексический состав и грамматические значения глаголов в научном тексте // Риторика и стиль / Сб. статей под ред. Ю.В. Рождественского. – М.: Изд-во Московского университета, 1984. – С. 82-101. 2. Василюк Т.В. Типы знаний в семантике вещественного имени (на материале русского и украинского языков) // Язык и дискурс в статике и динамике: тезисы докл. Междунар. науч. конф., Минск, 14 – 15 ноября 2008 г. – Минск: МГЛУ, 2008. – С. 147. 3. Вольвачева И.Г. О разграничении знания лингвистического и энциклопедического знаний в значении лексем глаголов управления // Язык и дискурс в статике и динамике: тезисы докл. Междунар. науч. конф., Минск, 14 – 15 ноября 2008 г. – Минск: МГЛУ, 2008. – С. 82-83. 4. Джусупов Н.М. Когнитивный стиль и репрезентация структур знаний в художественном тексте

// Международный конгресс по когнитивной лингвистике: Сб. мат-лов 26-28 сентября 2006 года / Отв.ред. Н.Н.Болдырев; Федеральное агенство по образованию, Тамб.гос. ун-т им. Г.Р.Державина, Тамбов: Изд-во ТГУ им.Г.Р.Державина, 2006. – С. 171-173.

5. *Дроздова Т.В.* Типы знаний и их представление в научном дискурсе // Проблемы представления (репрезентации) в языке. Типы и форматы знаний: Сб.науч. тр. – М. – Калуга: ИП Кашилев А.Б. (Изд-во «Эйдос»), 2007. – С. 111-120.

6. *Лаврентьева Е.А.* Актуальность лексикографических средств идентификации антропогенности научного текста // Тезисы докладов Международной конференции проф. МГЛУ И.Р. Гальперина. – Москва, 2005. – с. 91-93.

7. *Максимчук Н.А.* Нормативно-научная картина мира русской языковой личности в комплексном лингвистическом рассмотрении: Дисс. ... докт. филол. наук: 10.02.01 – М., 2002. – 398 с.

8. *Морковкин В.В., Морковкина А.В.* Русские антонимы (слова, которые мы не знаем). – М.: Ин-т рус. яз. им. А.С. Пушкина, 1996. – 414 с.

9. *Мусорин А.Ю.* Лингвистические знания на Древнем Востоке. – Наука. Университет. 2005. Материалы шестой научной конференции. – Новосибирск, 2005. – С 175-178.

10. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / *Різун В.В., Мамалига А.І., Феллер М.Д.* – К.: РВЦ „Київський університет”, 1988. – 336 с.

11. *Олейник М.И.* О репрезентации знания в семантике лексических единиц // Язык и дискурс в статике и динамике: тезисы докл. Междунар. науч. конф., Минск, 14 – 15 ноября 2008 г. – Минск: МГЛУ, 2008. – С. 189-190.

12. *Селіванова О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкіля-К, 2006. – 716 с.

13. *Серажим К.С.* Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний і жанрово-лінгвістичний аспекти: на матеріалі політичного різновиду українського масовоінформаційного дискурсу): Дис. ... докт. филол. наук: 10.01.08. – Київ, 2003. – 372 с. + 408 с. (дод.)

14. *Скороходько Е.Ф.* Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу): Монографія. – К.: Логос, 2006. – 99 с.

15. *Скороходько Е.Ф.* Терміни, що виражають нові знання, у структурі англомовних текстів // Вісник Харківського національного університету. – № 471. – Іноземна філологія на межі тисячоліть. – Харків, 2000. – С. 235-240.

16. *Славова Л.Л.* Лінгвістичні аспекти мовної та мовленнєвої компетенції // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Дослідження молодих вчених. Серія „Філологія”. Вип. 2. Актуальні проблеми вивчення мови, мовлення і перекладу / Відп. ред. І.В. Корунець. – К.: КДЛУ, 1997. – с. 92-93.

17. *Славова Л.Л.* Типологія комунікативних невдач (на матеріалі сучасного англійського мовлення): Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка. – 2005. – 107 с.

18. Longman Dictionary of English Idioms. – Singapore: Longman Group Limited, 1995. – 389 p.

19. *Smith R., Kieronka D., Venkatesh S.* Conceptual Representation for Multimedia Information // International Journal of Pattern Recognition and Artificial Intelligence. – World Scientific Publishing Company. – Volume 11. – Number 2. – March 1997. – PP. 303-327.

20. *Tomlin R.S., Forrest L., Pu M.M., Kim M.H.* Discourse Semantics // Discourse as structure and process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. – Vol. 1. – Dijk, Teun A. Van (ed.). – London, 1997. – P. 63-107.